

***Розвиток освіти і науки в
другій половині ХІХ
століття***

Мета:

- Ознайомитися з розвитком освіти на Україні в другій половині XIX століття.
- Ознайомитися з розвитком науки, українськими науковими товариствами та видатними вченими.
- Дізнатися про важливі заслуги М.Грушевського.

План

- Освіта
- Наука. Наукові товариства. Видатні вчені.
- М.Грушевський.

Вплив Валуєвського циркуляра та Емського указу на розвиток освіти

Валуєвський циркуляр та Емський указ закріпили курс на русифікацію, тому викладання в навчальних закладах усіх рівнів здійснювалося російською мовою.

Масова неписьменність серед дорослих обумовила потреби в особливих формах освіти, якими стали недільні школи.

Сільська недільна школа

Учні недільних шкіл

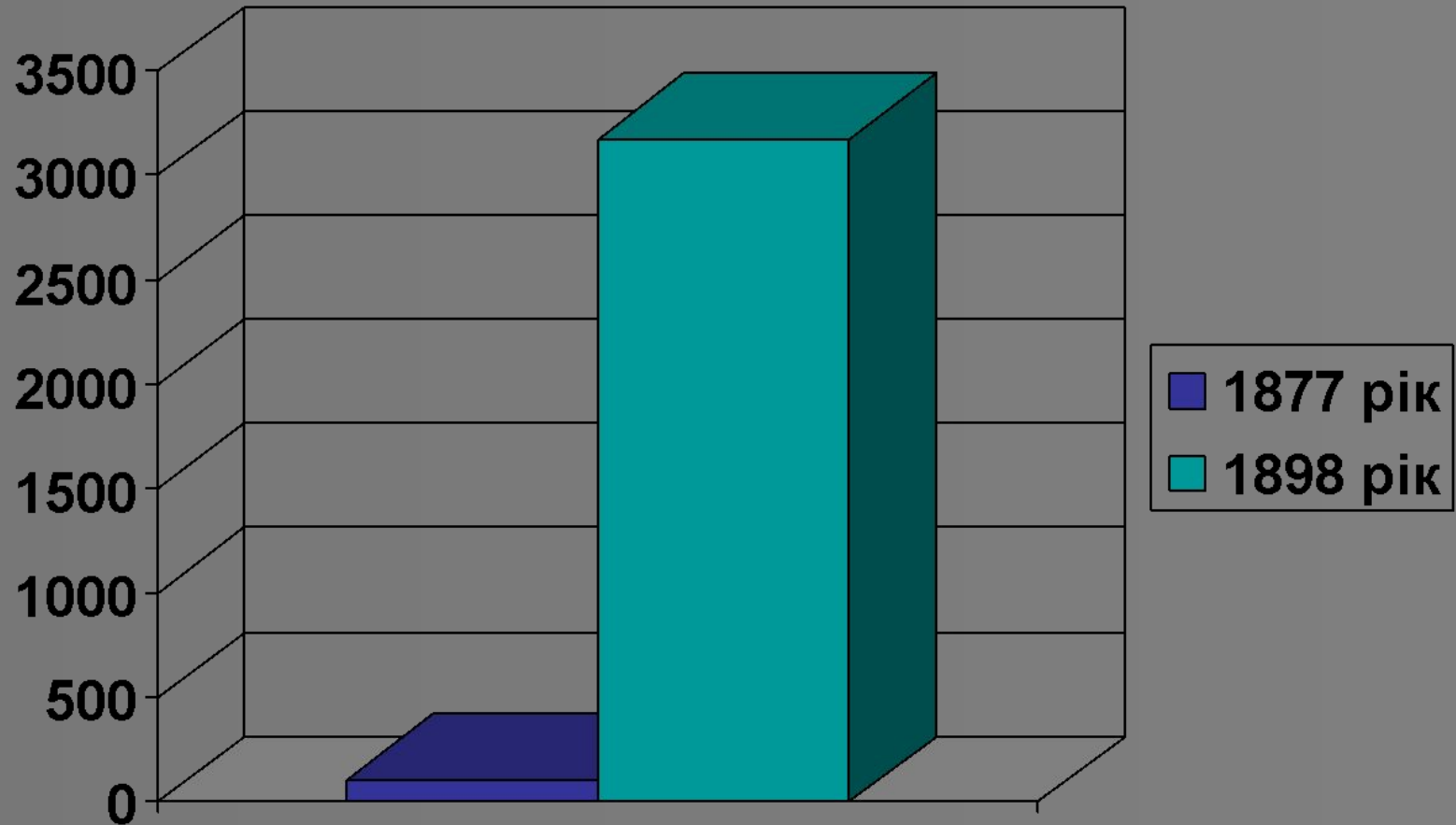
Початкові народні училища

***14 липня 1864 року затверджено
“Положення про початкові народні училища”.
Згідно з яким усі школи дістали одну назву –
початкові народні училища. Жінки одержали
право вчителювати.***

В. Маковський. Приїзд учительки

Поширення земських шкіл

Обов'язкова освіта

На території Австро-Угорщини реформою 1869-го року уряд перевів усі школи, що підпорядковувалися церкві, під нагляд світської влади. Запроваджувалася обов'язкова освіта для дітей від 6 до 14 років.

Земська школа

*Недільна школа Христини Алчевської в Харкові.
80-і роки XIX ст.*

Освіта на Західній Україні

У Північній Буковині в 90-х роках XIX століття діяло всього 305 початкових шкіл, викладання в яких здійснювалося переважно румунською мовою. А на Закарпатті можливість навчатися мало менше половини дітей . Серед населення Західної України 2/3 були не письменні.

Лицей на Галичині

Технічний лицей у Львові

Середня освіта

Освітня реформа 60-х років XIX століття в Росії сприяла розвитку середньої освіти. У класичних гімназіях і реальних училищах навчалися ті, хто потім міг продовжити навчання у вищих навчальних закладах.

Рішельський ліцей

Покращення становища освіти в Україні

У 1865 році відкрито Новоросійський університет в Одесі. У Львівському університеті у 1894 році засновано кафедру історії України, яку очолив М. Грушевський, а в 1903 році – кафедру української літератури.

У другій половині XIX століття відбувається становлення жіночої середньої та вищої освіти. У 1878 році у Києві відкрито Вищі жіночі курси.

Новоросійський університет на початку XX ст.

Львівський університет

Висновок:

Отже, зрушення в освіті в другій половині XIX століття очевидні. Втім, як і раніше, здобути повноцінну освіту вихідцям з незаможних українських верств суспільства було майже неможливим. І в російській, і в Австро-Угорській імперіях не існувало належних умов для навчання українською мовою, а російський уряд здійснював політику русифікації.

Наукові товариства у другій половині XIX ст.

Товариства

**Харківське
товариство
дослідників
природи**

**Товариство
сільського
господарського
Південного
краю**

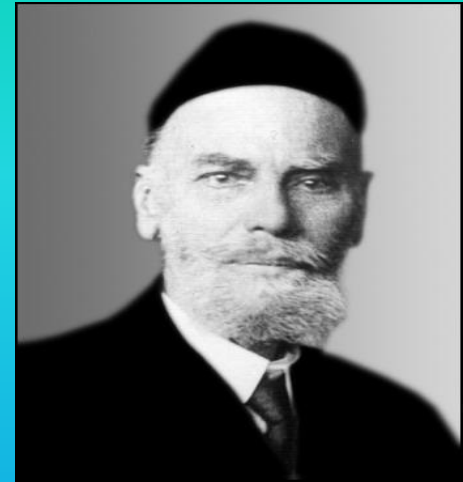
**Одеське
товариство
дослідників
природи**

**Харківське
математичне
товариство**

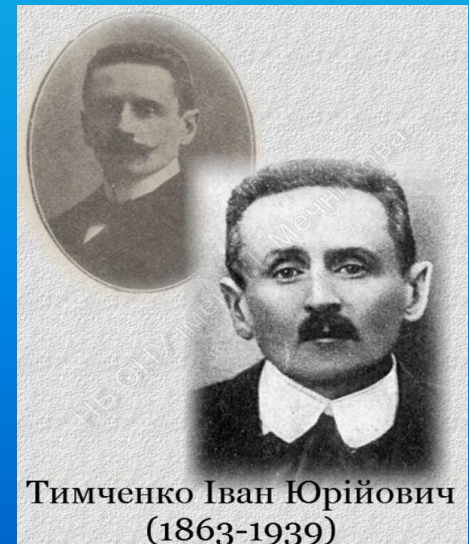
**Київське
фізико -
математичне
товариство**

Науковці

- У середині 60-х років XIX ст. у Харківському університеті зусиллями видатного вченого М.Бекетова засновано фізико-хімічне відділення .
- Значних успіхів досягли одеські математики С. Ярошенко та І.Тимченко,праці яких не втратили значення до сьогодні .

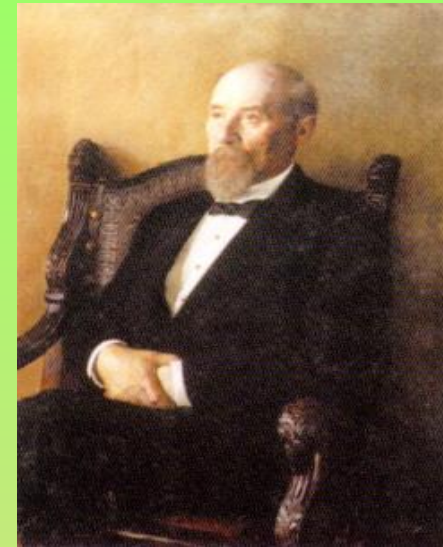

М.Бекетов

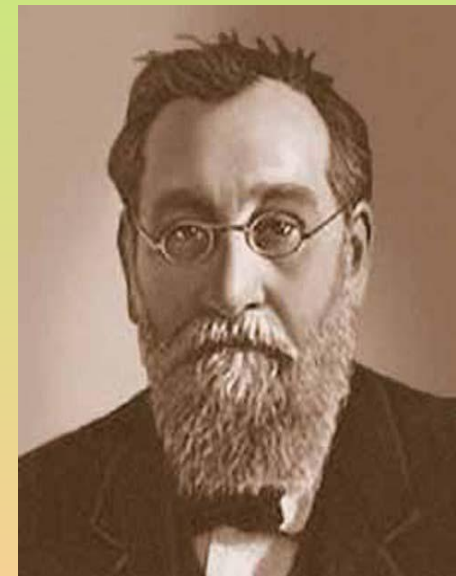

**Тимченко Іван Юрійович
(1863-1939)**

- У 1881 р. Одеську обсерваторію очолив астрофізик **О.Коновалов**. Його колега з Києва **Ф.Бредіхін** створив теорію походження метеоритних потоків з комет.
- Світового значення набуло вчення про фагоцитоз та імунітет, розроблене **І.Мєчніковим**. Разом з **М.Гамалією** вони створили в Одесі першу в країні бактеріологічну станцію.

Ф.Бредіхін

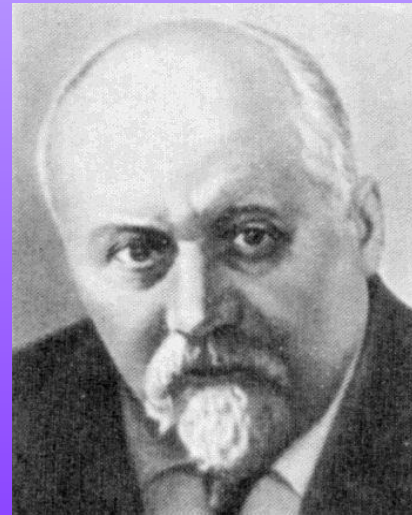

І.Мєчніков

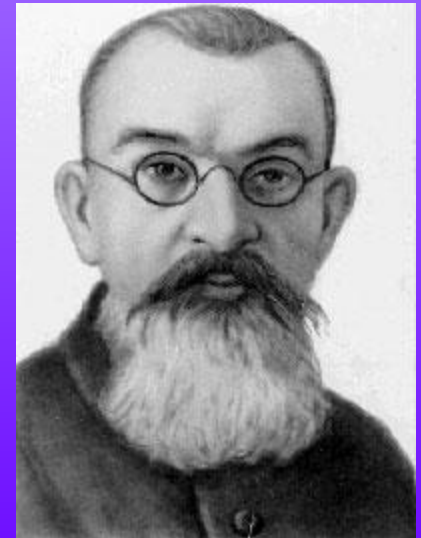
- **До скарбниці світової науки увійшли праці з медицини І. Сєченова та О. Ковалевського.**
- **В Одеській бактеріологічній станції розгорнув наукову діяльність ще один видатний мікробіолог - Д. Заболотний.**
- **В галузі геології та мінералогії працювали В. Тарасенко і П. Тутковський.**

І.Сєченов

Д.Заболотний

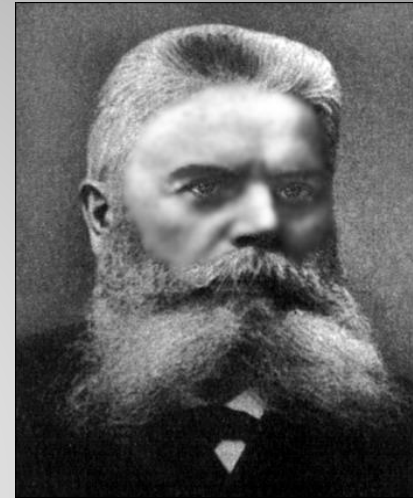

П.Тутковський

Винахідники:

- ***Інженер М.Бенардос 1881р.
першим у світі винайшов і
застосував у промисловому
виробництві дугове
електорзварювання.***

М.Бенардос

- ***Наприкінці ХІХ ст. інженер О.
Бородін створив
найекономічніший паровоз.***

О.Бородін

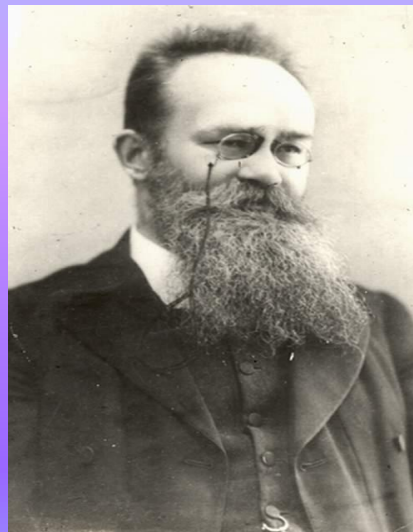
Українські вчені в галузі суспільства

- *Дуже плідно працював у цей час видатний історик М.Костомаров. Його праці про українське козацтво, історію України, періоду XVII-XVIII століття стали фундаментом майбутніх досліджень багатьох поколінь науковців.*

М.Костомаров

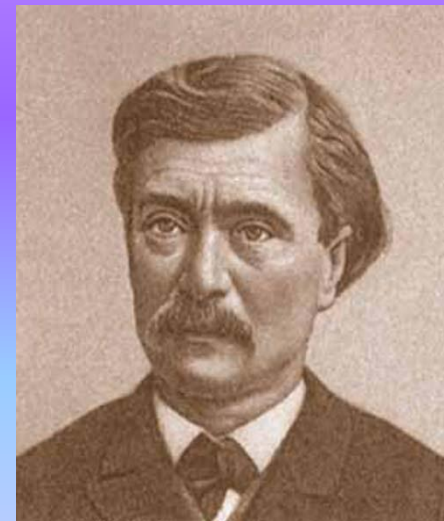
- У другій половині XIX століття з'являється низка наукових праць О. Лазаревського, В. Антоновича, Д.Багалія, О. Єфименко з широкого кола питань вітчизняної історії.
- Очоливши в 1897 р. Наукове товариство імені Шевченка у Львові , почав готувати свою багатотомну працю “Історія України-Руси” М. Грушевський.

М.Грушевський

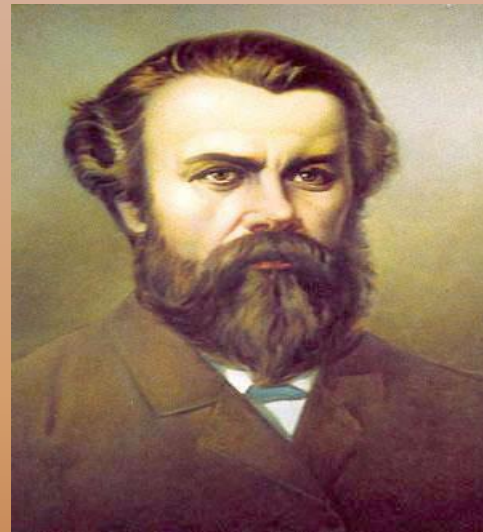

Д.Багалій

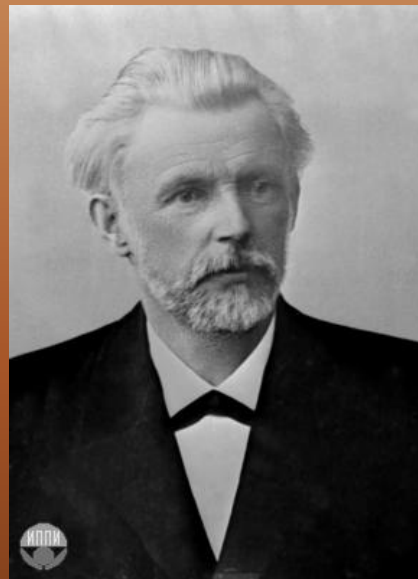

В.Антонович

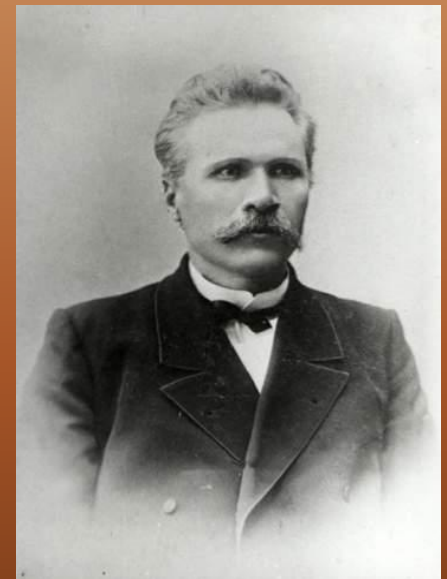
- **Близько 300 наукових публікацій налічував доробок іншого видатного українського історика - М. Драгоманова.**
- **В кінці XIX століття з'явилася тритомна "Історія запорозьких козаків" Д.Яворницького, яка й сьогодні сприймається читачами з цікавістю.**
- **Новий напрям в етнографічних дослідженнях пов'язаний з ім'ям М.Сумцова.**

М.Драгоманов

М.Сумцов

Д.Яворницький

Висновок:

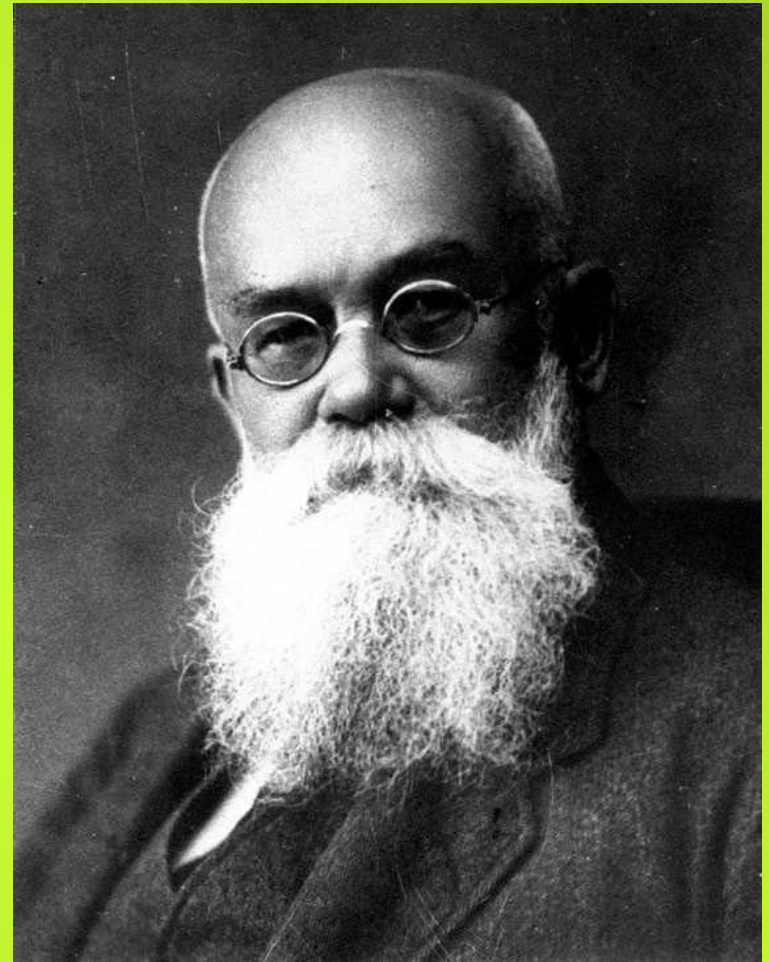
Отже, у другій половині XIX століття розвиток освіти значно покращився завдяки науковим товариствам, винахідникам, інженерам, вченим, суспільним діячам.

М.Грушевський

Михайло народився 30 листопада 1866 р. в м. Холм (тепер м. Хелм, Польща), а дитинство провів на Північному Кавказі.

Протягом 1878-1880 рр. він навчався у Владикавказькій прогімназії, потім склав вступні іспити до Тифліської класичної гімназії, яку закінчив у 1886 р.

Перший опублікований літературний твір був «Бехаль-Джугур».

М.Грушевський

Протягом 1886-1890 рр. М. Грушевський навчався на історико-філологічному факультеті Київського університету св. Володимира. За роки навчання він видав дві наукові книги, понад 20 статей і рецензій, підготував до друку два томи історичних документів. У 1892 р. М. Грушевський захистив магістерську роботу «Барське староство. Історичні нариси».

Михайло Грушевський

З 1894 року його життя й діяльність пов'язалися з науковим і громадсько-політичним життям Галичини. Михайло Грушевський підготував і викладав курси лекцій з історії України, які пізніше лягли в основу його багатотомної фундаментальної праці «Історія України-Русі», яку він задумав, ще навчаючись в університеті.

Названа праця Грушевського — найґрунтовніший виклад нашої історії з найдавніших часів до середини XVII ст. У 1897 р. він очолив Наукове товариство імені Т. Шевченка. До 1913 р. за редакцією М. Грушевського було видано 113 томів «Записок наукового товариства імені Т. Шевченка».

М.Грушевський

Висновок:

Отже, діяльність М.Грушевського мала великий вплив на розвиток освіти у другій половині XIX століття. Наука та громадсько-політична діяльність є величезною, тому його з усією впевненістю можна назвати визначним українським діячем XIX-XX століття, а також великим сином українського народу.

Підсумки:

- **В Російській і Австро-Угорській імперіях не існувало належних умов для навчання українською мовою. Російський уряд здійснював політику русифікації і взагалі здобути повноцінну освіту вихідцям з незаможних українських верств бо майже неможливо.**
- **Діяльність М.Грушевського мала великий вплив на розвиток освіти у другій половині XIX століття. Наука та громадсько-політична діяльність є величезною, тому його з усією впевненістю можна назвати визначним українським діячем XIX-XX століття, а також великим сином українського народу.**
- **у другій половині XIX століття розвиток освіти значно покращився завдяки науковим товариствам, винахідникам, інженерам, вченим, суспільним діячам.**